

## Правоохоронні органи як основні суб'єкти щодо запобігання та протидії корупції

*Христинченко Надія Петрівна<sup>1</sup>*

Опубліковано	Секція	УДК
27.06.2025	Право	342.352:343.9(477)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15754336>

**Анотація.** У статті розглянуто питання діяльності правоохоронних органів щодо протидії корупції. Зазначено, що корупція є одним із найбільш руйнівних явищ сучасного суспільства, що негативно впливає на всі сфери суспільного життя, підриває довіру громадян до державних інституцій, уповільнює економічний розвиток та створює загрози для національної безпеки. У зв'язку з цим боротьба з корупцією залишається одним із пріоритетних завдань для багатьох країн, включно з Україною. Наголошено, що ефективна протидія цьому явищу вимагає комплексного підходу, який охоплює як превентивні заходи, так і дієві механізми розслідування та притягнення винних до відповідальності.

Підкреслено, що правоохоронні органи відіграють ключову роль у боротьбі з корупцією через попередження, розслідування та притягнення винних до відповідальності. Їх діяльність спрямована на забезпечення дотримання законодавства, захист прав громадян і державних інтересів. Встановлено, що одним із найважливіших напрямів роботи правоохоронців є виявлення корупційних схем, які часто мають складну структуру і залучають до себе високопосадовців. Використання сучасних методів розслідування, таких як аналіз фінансових потоків, моніторинг електронних декларацій та оперативно-розшукові заходи, значно підвищує ефективність боротьби з корупцією.

Констатовано, що незважаючи на досягнуті успіхи у створенні антикорупційної інфраструктури, боротьба з корупцією в Україні залишається складним завданням. Серед основних викликів виділено: недостатню незалежність правоохоронних органів від політичного впливу; низький рівень довіри громадян до антикорупційної системи; складність доведення вини у корупційних справах через відсутність достатніх доказів; недостатнє фінансування спеціалізованих органів. З огляду на це вказано на потребу подальшого реформування антикорупційного законодавства та посилення прозорості діяльності правоохоронних органів. Важливим кроком також є активізація міжнародної співпраці у сфері боротьби з корупцією, обмін досвідом і технологіями з іншими країнами.

**Ключові слова:** корупція, запобігання та протидія корупції, правоохоронні органи, економічні інтереси, публічна сфера, корупційні правопорушення, адміністративно-правове регулювання, аналіз фінансових потоків, моніторинг електронних декларацій, відповідальність.

---

<sup>1</sup> завідувачка кафедри адміністративного права, інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін Київського інституту інтелектуальної власності, докторка юридичних наук, професорка

**Law enforcement agencies as key actors in preventing and combating corruption**

**Abstract.** The article considers the issue of law enforcement agencies' activities in combating corruption. It is noted that corruption is one of the most destructive phenomena of modern society, which negatively affects all spheres of public life, undermines citizens' trust in state institutions, slows down economic development and creates threats to national security. In this regard, the fight against corruption remains one of the priority tasks for many countries, including Ukraine. It is emphasized that effective counteraction to this phenomenon requires a comprehensive approach, which includes both preventive measures and effective mechanisms for investigation and bringing the guilty to justice. It is emphasized that law enforcement agencies play a key role in the fight against corruption through prevention, investigation and bringing the guilty to justice. Their activities are aimed at ensuring compliance with the law, protecting the rights of citizens and state interests. It was established that one of the most important areas of law enforcement work is the detection of corruption schemes, which often have a complex structure and involve high-ranking officials. The use of modern investigative methods, such as the analysis of financial flows, monitoring of electronic declarations and operational-search measures, significantly increases the effectiveness of the fight against corruption.

It was noted that despite the successes achieved in creating an anti-corruption infrastructure, the fight against corruption in Ukraine remains a difficult task. Among the main challenges are highlighted: insufficient independence of law enforcement agencies from political influence; low level of public trust in the anti-corruption system; difficulty in proving guilt in corruption cases due to the lack of sufficient evidence; insufficient funding of specialized bodies. In view of this, the need for further reform of anti-corruption legislation and increased transparency of law enforcement agencies is indicated. An important step is also the intensification of international cooperation in the fight against corruption, the exchange of experience and technologies with other countries.

**Keywords:** corruption, prevention and counteraction to corruption, law enforcement agencies, economic interests, public sphere, corruption offenses, administrative and legal regulation, analysis of financial flows, monitoring of electronic declarations, responsibility.

**Вступ**

Постановка проблеми. Корупція є одним із найбільш руйнівних явищ сучасного суспільства, що негативно впливає на всі сфери суспільного життя, підриває довіру громадян до державних інституцій, уповільнює економічний розвиток та створює загрози для національної безпеки. У зв'язку з цим боротьба з корупцією залишається одним із пріоритетних завдань для багатьох країн, включно з Україною. Ефективна протидія цьому явищу вимагає комплексного підходу, який охоплює як превентивні заходи, так і дієві механізми розслідування та притягнення винних до відповідальності.

У системі протидії корупції ключову роль відіграють правоохоронні органи, які здійснюють розслідування корупційних злочинів, забезпечують дотримання антикорупційного законодавства та сприяють формуванню в суспільстві культури нетерпимості до корупції. Їх діяльність регулюється як національними нормативно-правовими актами, так і міжнародними стандартами, що передбачають чіткі критерії ефективності у сфері боротьби з корупцією.

Стан дослідження проблеми. Питання протидії корупції є тією проблемою, що потребує детального та усестороннього наукового аналізу. З огляду на це, варто зауважити значний інтерес вчених і практиків, які розглядають різноманітні аспекти, що стосуються протидії цьому негативному соціальному явищу. У контексті нашого дослідження варто акцентувати увагу на працях таких відомих українських вчених, як: О. Бандурка, В. Білоус, М. Бліхар, О. Бондаренко, Н. Бортник, М. Віхляєв, В. Гвоздецький,

О. Дрозд, О. Дубинський, Т. Коломоєць, Ю. Ломжець, В. Макарчук, К. Нестеренко, А. Палюх, І. Шопіна та багатьох інших.

Метою цієї статті є аналіз основних аспектів діяльності правоохоронних органів у сфері протидії корупції, їх функціональні обов'язки, проблеми та виклики, з якими вони стикаються під час здійснення цієї роботи.

### Результати

Виклад основного матеріалу. Корупція є одним із найсерйозніших викликів, який постає перед сучасними державами. Вона підриває основи правової держави, завдає шкоди економічному розвитку та сприяє соціальній нерівності. У зв'язку з цим ефективна протидія корупції стає ключовим завданням правоохоронних органів, які відіграють центральну роль у забезпеченні законності, прозорості та справедливості в суспільстві.

Аргументованою є позиція В. П. Самодай та Г. І. Ковтун, які акцентують увагу на тому, що з моменту здобуття Україною незалежності проблема запобігання корупції та визначення шляхів боротьби з нею залишається актуальною. Корупція пронизує майже всі сфери суспільного життя, створюючи загрози як для безпеки окремої особи, так і для функціонування суспільства в цілому. Незважаючи на впровадження в Україні організаційно-правових заходів, спрямованих на протидію корупції, її вплив не зазнав суттєвого зменшення. В умовах сучасних викликів, зокрема у зв'язку з воєнною агресією РФ, поширення корупції становить реальну загрозу національній безпеці держави [1].

Корупція, згідно з українським законодавством, трактується як використання особою своїх службових повноважень або пов'язаних із ними можливостей для отримання неправомірної вигоди. Це явище має комплексний характер і охоплює різноманітні аспекти суспільного життя, такі як політика, економіка, освіта, охорона здоров'я тощо. На цьому наголошує О. Царевич, підкреслюючи, що корупція в сучасному світі, включаючи Україну, поширюється на всі сфери суспільного життя: політичну, економічну та соціальну [2, с. 42].

Основними формами корупції є хабарництво, зловживання владою, незаконне збагачення, конфлікт інтересів та інші дії, спрямовані на отримання особистої вигоди всупереч інтересам держави чи суспільства. Усі ці прояви створюють значні загрози для демократії та верховенства права.

Як зазначає В. Д. Гвоздецький, корупція є складним і багатограним соціальним феноменом, що охоплює правові, економічні, політичні та морально-психологічні аспекти. Її соціальна природа проявляється у тому, що корупція: зумовлена суспільними процесами (виступає продуктом соціального життя); має свою суспільну ціну, яку сплачує соціум за її існування, і суттєво впливає на ключові соціальні процеси; має історичні корені та глобальний характер, виступаючи правовим, економічним, політичним, психологічним і моральним явищем; здатна адаптуватися до соціальних реалій, постійно змінюючи свою форму та прояви [3, с. 161-167].

Протидія корупції в Україні регулюється низкою нормативно-правових актів, серед яких ключовими є Закон України «Про запобігання корупції» [4], Кодекс України про адміністративні правопорушення [5], а також Кримінальний кодекс України [6] та низка інших нормативно-правових актів. Законодавство визначає механізми запобігання корупції, відповідальність за корупційні правопорушення та функції спеціалізованих органів у цій сфері.

З метою координації зусиль у боротьбі з корупцією в Україні створено спеціалізовані інституції: Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) [7], Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру (САП) [8] та Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) [4]. Ці органи мають чітко визначені повноваження і функції, що дозволяють їм ефективно реагувати на прояви корупції.

Правоохоронні органи відіграють ключову роль у боротьбі з корупцією через попередження, розслідування та притягнення винних до відповідальності. Їх діяльність спрямована на забезпечення дотримання законодавства, захист прав громадян і державних інтересів.

Одним із найважливіших напрямів роботи правоохоронців є виявлення корупційних схем, які часто мають складну структуру і залучають до себе високопосадовців. Використання сучасних методів розслідування, таких як аналіз фінансових потоків, моніторинг електронних декларацій та оперативно-розшукові заходи, значно підвищує ефективність боротьби з корупцією.

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) [7] є одним із провідних органів, що займається розслідуванням корупційних злочинів, пов'язаних із високопосадовцями. НАБУ має широкі повноваження для проведення досудового розслідування, включаючи доступ до банківської інформації, прослуховування телефонних розмов та співпрацю з міжнародними партнерами.

Як зазначають С. Сорока та А. Генералова, створення Національного антикорупційного бюро України (НАБУ) як нового слідчого органу в системі правоохоронних органів держави мало на меті усунення корупції у владі «зادля формування та розвитку успішного суспільства і ефективної держави». Крім того, це було однією з вимог Міжнародного валютного фонду та Європейської комісії для впровадження лібералізованого візового режиму між Україною та Європейським Союзом. Важливим кроком стало проведення відкритого конкурсу на посаду керівника цього державного органу. Нововведенням в українській правозастосовній практиці стало також створення Ради громадського контролю при НАБУ, яка була заснована Указом Президента України № 272/2015 від 15 травня 2015 року з метою забезпечення прозорості та громадянського нагляду за діяльністю НАБУ [9, с. 252].

Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) здійснює процесуальне керівництво розслідуваннями, які проводить НАБУ, та представляє обвинувачення в судових інстанціях. Її діяльність спрямована на забезпечення законності та справедливості під час притягнення до відповідальності осіб, причетних до корупційних правопорушень. Як зазначає Е. О. Музичук, органи прокуратури України, зокрема й Спеціалізована антикорупційна прокуратура, функціонують як окремий суб'єкт. Одним із ключових завдань прокурорів є підтримання державного обвинувачення в суді під час розгляду справ, переданих НАБУ. Ця діяльність передбачає активні дії, спрямовані на представлення інтересів держави в судових процесах, що носить організаційний характер, оскільки такі дії мають процесуальні наслідки, наприклад, визнання певних процесуальних дій незаконними [10, с. 193].

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) виконує превентивну функцію, спрямовану на недопущення корупційних проявів через здійснення контролю за дотриманням положень антикорупційного законодавства, перевірку декларацій суб'єктів декларування та врегулювання конфліктів інтересів.

Як зазначає Т. О. Коломоєць, подання декларації особою шляхом заповнення форми, встановленої НАЗК, через офіційний веб-сайт агентства (відповідно до статті 3 Закону України «Про запобігання корупції») та забезпечення цілодобового вільного доступу до цих даних є «класичним» прикладом електронного декларування [11, с. 51].

Важливим аспектом діяльності НАЗК є врегулювання питань, пов'язаних із конфліктом інтересів. Як зазначає В. Лізун, законодавець поділяє заходи врегулювання конфлікту інтересів на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх заходів, які застосовуються керівником особи або НАЗК, належать: 1) усунення особи від виконання завдань, здійснення дій, ухвалення рішень чи участі у їх прийнятті за наявності реального або потенційного конфлікту інтересів; 2) впровадження зовнішнього контролю за виконанням особою відповідних завдань, здійсненням дій чи ухваленням рішень; 3)

обмеження доступу особи до певної інформації; 4) перегляд обсягу службових повноважень особи; 5) переведення особи на іншу посаду; 6) звільнення особи.

Внутрішні заходи, за словами дослідника, передбачають можливість самостійного врегулювання конфлікту інтересів шляхом позбавлення відповідного приватного інтересу. Це має супроводжуватися поданням підтвердних документів безпосередньому керівнику або керівнику органу, до компетенції якого належить звільнення чи ініціювання звільнення з посади. При цьому позбавлення приватного інтересу повинно виключати будь-яку можливість його приховування [12, с. 68].

Незважаючи на досягнуті успіхи у створенні антикорупційної інфраструктури, боротьба з корупцією в Україні залишається складним завданням. Серед основних викликів можна виділити: недостатню незалежність правоохоронних органів від політичного впливу; низький рівень довіри громадян до антикорупційної системи; складність доведення вини у корупційних справах через відсутність достатніх доказів; недостатнє фінансування спеціалізованих органів.

Для подолання цих проблем необхідно продовжувати реформування антикорупційного законодавства та посилювати прозорість діяльності правоохоронних органів. Важливим кроком є активізація міжнародної співпраці у сфері боротьби з корупцією, обмін досвідом і технологіями з іншими країнами.

Водночас, варто погодитись з думкою Е. В. Расюка, що ефективне налагодження комунікації позитивно впливає на взаємодію між усіма суб'єктами, які займаються запобіганням та протидією корупційній злочинності, сприяючи зниженню її рівня та негативних тенденцій у державі. У свою чергу, реалізація програм взаємодії антикорупційних органів, зокрема спеціалізованих, у боротьбі з корупційною злочинністю, їх коригування та координація діяльності мають багатогранний характер і охоплюють такі аспекти, як управлінська діяльність, контроль, добір кадрів, їх професійна підготовка, оптимальне розташування, організація підвищення кваліфікації та перепідготовка з урахуванням сучасних кримінологічних і соціальних реалій, розробка новітньої техніки, забезпечення ресурсами, аналіз ефективності впроваджених програм та їх коригування.

Окрім того, важливим є організація та розвиток наукових досліджень у сфері взаємодії антикорупційних органів, особливо спеціалізованих, у запобіганні корупційній злочинності та впровадження найкращих результатів цих досліджень у практичну діяльність. Як слушно зазначає науковець, ключовим аспектом є підготовка та підвищення кваліфікації професійних кадрів у сфері запобігання і протидії корупційній злочинності, формування правової культури серед населення, включаючи державних службовців, політиків, журналістів тощо, а також пропагування нетерпимості до корупції та корупційної злочинності [13, с. 442-443].

### **Висновки**

Підсумовуючи викладене вище можемо констатувати, що ефективна протидія корупції є важливою умовою розвитку правової держави та демократичного суспільства. Правоохоронні органи відіграють ключову роль у цьому процесі, забезпечуючи виконання законодавства і притягнення винних до відповідальності. Однак для досягнення довгострокових результатів необхідно створити умови для їх незалежності, прозорості та професійного розвитку. Тільки комплексний підхід до боротьби з корупцією дозволить мінімізувати її вплив на суспільне життя і забезпечити сталий розвиток держави.

## Список використаних джерел

1. Самодай В. П., Ковтун Г. І. Корупція: загрози та наслідки для соціуму. Економіка та суспільство. 2023. Вип. 49. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2360>
2. Царевич О. Зарубіжний досвід запобігання корупційних ризиків у сфері надання публічних послуг. *Law. State. Technology*. 2022. № 3. С. 41–46.
3. Гвоздецький В. Д. Корупція як соціальне, психологічне і моральне явище. *Юридична наука*. 2012. № 3. С. 161–167.
4. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс України від 07.12.1984 р. № 8073<sup>1</sup>-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
6. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
7. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 47. Ст. 2051.
8. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 2-3. Ст. 12.
9. Сорока С., Генералова А. Антикорупційні органи як основні засоби протидії корупції. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки»*. 2023. № 2 (38). С. 249–255.
10. Музичук Є. О. Адміністративні форми та методи запобігання та протидії корупційним проявам у публічній службі. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2023. № 2 (29). С. 189–199.
11. Коломоєць Т. О. Антикорупційне декларування як інструмент запобігання корупції в публічній службі: видове розмаїття, закріплене в законодавстві країн світу. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2021. № 3. Т. 32 (71). С. 49–56.
12. Лізун В. Феномен конфлікту інтересів у контексті запобігання корупції. *UKRAINE INNOVATE: сучасні моделі для відновлення: зб. тез доп. V Міжнародної мультидисциплінарної наук.-практ. конф. (Луцьк, 25 жовтня 2023 р.)*. / За заг. ред. Павліхи Н. В. Луцьк: Вежа-Друк, 2023. С. 64–69.
13. Расюк Е. В. Проблемні питання взаємодії спеціальних суб'єктів запобігання корупції під час здійснення заходів з протидії корупційній злочинності в Україні. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2022. Вип. 70. С. 435–443.